

ONDER REDACTIE VAN W. A. M. VAN DER KWAST, C. E. C. CARELS, A. W. CARLÉE ET AL. Het tandheelkundig jaar 1988. 203 pag. Bohn, Scheltema & Holkema, Utrecht, Antwerpen 1988. Prijs f 65,00. ISBN 90 313 0883 8.

De initiatiefnemers van deze serie, waarvan het eerste deel in 1980 verscheen, stond destijds voor ogen de lezer de mogelijkheid te bieden snel een kort hoofdstuk te lezen over een actueel onderwerp binnen de tandheelkunde of een aanverwant gebied, liefst met een praktische relevantie. De ervaring heeft geleerd dat de professie deze opzet waardeert.

In deze achtste aflevering zijn 19 hoofdstukken opgenomen en de redactie is er opnieuw in geslaagd informatie te presenteren over zeer uiteenlopende onderdelen van de tandheelkunde. Zo volgen in dit boek 'De porseleinen inlay', 'Het secreet dat speeksel heet' en 'Het stille verdriet van een co-assistent' elkaar onmiddellijk op. Het hoofdstuk 'Het geven van een tweede mening' staat tussen 'Microscopie in de parodontale praktijk' en 'Immunologische aspecten van het gebruik van metalische restauratiematerialen'. Beide voorbeelden geven aan hoe groot de verscheidenheid van onderwerpen in dit boek — dat zeker kan worden aanbevolen — is. Wel moet, als kritische noot, worden opgemerkt dat sommige hoofdstukken moeilijk lezen en wat inhoud betreft beter passen in een wetenschappelijk tijdschrift. Met name geldt dit voor de hoofdstukken 5, 7, 8 en 14.

Mogelijk zou de redactie, ondanks haar uitgangspunt dat de persoonlijke stijl van de auteurs zoveel mogelijk wordt gerespecteerd, er bij toekomstige medewerkers op kunnen aandringen dat de informatie makkelijk leesbaar moet zijn. Dat was immers, zoals in het begin van deze bespreking werd gememoreerd, een van de uitgangspunten bij deze boekenserie.

M. A. J. Eijkman, Wassenaar

H. W. KERSTEN. Leakage of root canal fillings. An *in vitro* evaluation. Academisch proefschrift Universiteit van Amsterdam. 70 pag. Druk Krips Repro, Mepel, 1988.

Van de talloze materialen die in de loop der tijden zijn gebruikt voor het vullen van wortelkanalen is guttapercha een van de meest geschikte gebleken. In dit proefschrift wordt een onderzoek beschreven waarbij is nagegaan welke methode van

aanbrengen de beste resultaten oplevert, alsmede op welke wijze de kwaliteit van de kanaalvulling zo betrouwbaar mogelijk kan worden bepaald.

De wortelkanalen van geëxtraheerde eenwortelige elementen werden na ruimen gevuld met guttapercha volgens verschillende vultechnieken. Het resultaat werd geëvalueerd zowel op lekkage met behulp van een methyleenblauw-oplossing als op aansluiting aan de kanaalwand door bestudering van dwarsdoorsneden van de wortel onder een stereomicroscop. Bovendien werden röntgenfoto's gemaakt in vestibulo-linguale en in mesio-distale richting.

De uitkomsten van deze beoordelingsmethoden bij een zelfde wortelkanaal vertoonden onderling vaak grote verschillen. Zo werd in een aantal gevallen waarbij de kanaalvulling op de klinische (vestibulo-linguale) röntgenfoto acceptabel leek, toch lekkage geconstateerd en bleken röntgenologisch onvoldoende kanaalvullingen niet zelden geen lekkage te vertonen. Deze laatste bevinding moge dan 'voor vele tandartsen een geruststellende wetenschap zijn', in de praktijk geeft deze wetenschap weinig houvast.

Belangrijker is de constatering dat kwaliteitsonderzoek van wortelkanaalvullingen aan geëxtraheerde elementen onbetrouwbaar is. Daarom werd een reproduceerbaar model ontwikkeld voor *in vitro* onderzoek, met een wortelkanaal in kunsttandbeen (samengesteld uit hydroxylapatiet en polyethyleen) dat wordt gevuld met guttapercha volgens verschillende vultechnieken. Lekkage kan worden geconstateerd met behulp van een oplossing van boterzuur (een bacterieel afbraakproduct), met een methyleenblauw-oplossing, met endotoxine of met latexbolletjes, die ongeveer even groot zijn als een streptokok.

Op deze wijze werd een aantal vultechnieken voor guttapercha getest, waarbij laterale condensatie met behulp van de Endotec, een verwarmde handstopper, gecombineerd met een 'sealer' (AH26) de beste resultaten opleverde.

In een nabeschouwing pleit de auteur voor nader onderzoek betreffende de invloed van de kwaliteit van de kanaalvulling en ook andere factoren op het ontstaan en onderhouden van een chronische apicale parodontitis, en constateert dat de perfecte kanaalvulling nog niet is uitgevonden.

Het onderzoek heeft drie publikaties (en binnenkort een vierde) opgeleverd in het International Endodontic Journal.

A. C. Lamers, Vught

G. KOK, H.A.M. WILKE, R.W. MEERTENS. Voorlichting en verandering. 165 pag. Wolters-Noordhoff, Groningen 1987. Prijs f 35,00. ISBN 90 01 47920 0.

Het geven van voorlichting houdt, net als bij voorbeeld een kroonpreparatie, een zeer systematische manier van werken in. Niet alleen de uitvoering, maar evenzeer de voorbereiding spelen een grote rol. En zonder effectmeting kunnen voorlichtingsactiviteiten moeilijk worden geëvalueerd. Deze uitgangspunten maken het noodzakelijk dat voorlichting en onderzoek nauw met elkaar zijn verbonden. In dit boek wordt aan deze relatie veel aandacht geschonken. Men doet dat op basis van sociaal-psychologische begrippen, theorieën en modellen. In negen hoofdstukken komen onder meer onderwerpen aan de orde als: attitudes en hun relatie tot gedrag; attitudeverandering en gedragsverandering; voorlichting en onderzoek; milieu en energie (twee gebieden waarbij het gedrag van mensen een grote rol speelt); vooroordeel en discriminatie (beide immers nauw samenhangend met gedragingen van mensen); gezondheidsvoorlichting en -opvoeding. Het boek wordt afgesloten met een terugblik op de voorafgaande hoofdstukken.

Dit boek is vooral bedoeld voor het onderwijs, maar het is evenzeer bestemd voor allen die werkzaam zijn op het gebied van voorlichting of daarin zijn geïnteresseerd. Het is niet duidelijk waarom de auteurs in hun voorwoord stellen dat het boek gaat over de sociale psychologie van de voorlichting. Kennelijk gaan zij ervan uit dat de sociale psychologie één omschreven vakgebied is. Maar in de leerboeken over sociale psychologie worden veel verschillende thema's aangesneden. Bovendien zijn de visies van sociaal-psychologen nogal uiteenlopend en een afbakening van de sociale psychologie ten opzichte van andere gedragswetenschappelijke terreinen (als sociologie, voorlichtingskunde en klinische psychologie) doet in veel gevallen nogal kunstmatig aan. Het is dus maar de vraag of er sprake kan zijn van één vakgebied sociale psychologie.

Wel is het duidelijk dat het in dit boek vooral gaat over een reeks feiten en gedachten, gelardeerd met onderzoek over het gedrag van (groepen van) mensen en de relatie tot voorlichting. Voor tandartsen die daarin zijn geïnteresseerd geeft dit boek veel informatie.

M. A. J. Eijkman, Wassenaar

A. F. KÄYSER, P. J. PLASMANS, P. A. SNOEK. Kronen- und Brückenprothetik – Behandlungsplanung, Indikation, Ausführung. 265 pag., 165 afb., 20 tab. Deutscher Ärzte-Verlag, Köln 1985. Prijs DM 128,—. ISBN 3 7691 0116 2.

Dit boek is een geactualiseerde en op een aantal kleine punten aangevulde vertaling van het in 1980 bij Stafleu en Tholen verschenen boek 'Het gemutileerde gebit en de behandeling ervan door middel van kroon- en brugwerk' (deel 10 van de Nederlandse Bibliotheek der Tandheelkunde). Voorbeelden van inhoudelijke aanvullingen zijn de toepassing van de composiet-etsstechniek (blz. 243-245) en het aanbrengen van een etsbrug (blz. 237-239). Op enkele punten is de tekst aangepast aan de situatie in West-Duitsland, bij voorbeeld wat betreft de vergoeding van kroon- en brugwerk door de 'Krankenkassen' (blz. 44). In de Duitstalige uitgave valt op, dat de titels van de hoofdstukken en paragrafen alle hetzelfde nogal kleine lettertype hebben, waardoor het boek wat minder overzichtelijk overkomt dan het oorspronkelijke werk. Ook zijn, vooral voor in het boek, de röntgenfoto's te donker afgebeeld, waardoor ze nauwelijks informatief zijn en beter vervangen hadden kunnen worden door tekeningen.

Op blz. 108 wordt bij de plaatsing van tijdelijke restauraties alleen het gebruik van zinkoxide-eugenolcement genoemd. Daarbij wordt er niet voor gewaarschuwd dat, bij gebruik van glasionomeercement voor het vastzetten van de definitieve restauraties, geen eugenol bevattend cement mag zijn gebruikt voor tijdelijke restauraties. Dit is niet zo verwonderlijk, want op blz. 139 staat dat zinkfosfaatcement wordt gebruikt voor het vastzetten van definitieve restauraties: dit staat er ondanks de inhoud van tabel 12.1 op blz. 141, waaruit blijkt dat zinkfosfaatcement zowel wat betreft hechting als biologische eigenschappen het slechtst scoort van de voor cementeren beschikbare typen cement. Daar staat tegenover, dat de voor het eerst in dit boek opgenomen kleurenfoto's zeer informatief zijn en een nuttige aanvulling op het eerdere Nederlandse boek vormen (zie voor de boekbespreking daarvan Ned Tijdschr Tandheelkd 1981; 88: 20). Ook zijn de literatuurverwijzingen aangevuld en waar nodig vernieuwd. Samenvattend: een goed boek dat bestudering waard is voor de tandarts die het eerdere Nederlandse boek nog niet in zijn bezit heeft.

A. S. H. Duinkerke, Eelde

WORLD HEALTH ORGANIZATION. Oral health surveys. 53 pag. Geneva, 1987. Prijs SF. 14.—. ISBN 92 4 154216 0.

Dit boekje bedoelt een steun te zijn bij het opzetten, analyseren en samenvatten van bevolkingsonderzoek naar de gezondheidstoestand van het gebit. Het betreft een derde druk, waarin met name ten aanzien van registratie (CPITN) van parodontale afwijkingen vernieuwingen zijn aangebracht. De zeer toegankelijke tekst is voor onderzoekers welhaast verplichte kost, al was het maar om onderzoeksgegevens voor verschillende landen vergelijkbaar te maken, en lijkt ook voor studenten en tandartsen van belang.

A. H. B. Schuurs, Amsterdam

ONDER REDACTIE VAN A. Ph. VIS-SER. Onderzoek naar tevredenheid van ziekenhuispatiënten. 314 pag. Uitgeversmaatschappij De Tijdstream, Lochem, Gent 1988. Prijs f 59,00. ISBN 90 352 1189 7.

Er begint in ons land, gelukkig, steeds meer belangstelling te komen voor onderzoek naar de tevredenheid van patiënten. Vooral onderzoek naar de satisfactie van ziekenhuispatiënten is in Nederland al tamelijk veel verricht. In het algemeen blijkt dat het met de ontevredenheid van patiënten over hun verblijf of behandeling in het ziekenhuis nogal meevalt. Deze relatief grote tevredenheid is voor veel sociaal-wetenschappelijke onderzoekers reden geweest te gaan twifelen aan de validiteit van de toegepaste onderzoeksmethoden.

Tijdens een symposium van de Nederlandse Vereniging voor Algemene Gezondheidszorg (NVAG) in december 1984, kwam het thema 'Satisfactie-onderzoek onder ziekenhuispatiënten' uitgebreid aan de orde. Daarna werd besloten de, vaak zeer verschillende, visies van de inleiders te bundelen en in boekvorm uit te geven.

Het boek bestaat uit drie delen. Na een inleiding wordt in de hoofdstukken 2 tot en met 6 een indruk gegeven van de opzet van enkele onder patiënten gehouden enquêtes. Daarnaast komt de bruikbaarheid van dergelijke gegevens aan de orde. De kritiek op deze enquêtes en op enkele onderzoeken waarbij geen vragenlijsten werden gebruikt, worden in de hoofdstukken 7 tot en met 12 besproken.

De laatste zes hoofdstukken zijn gewijd aan het gebruik van sociaal-wetenschappelijke onderzoeksgegevens ten behoeve van het beleid in ziekenhuizen. De rode draad in dit boek wordt gevormd door drie, zeer wezenlijke, elementen van het tevredenheidsonderzoek onder ziekenhuispatiënten: het doel, de methode en de toepasbaarheid ten aanzien van het beleid.

Dit boek is interessant omdat het aangeeft hoe moeilijk het subjectieve begrip tevredenheid is te operationaliseren. Soms is niet duidelijk of de onderzoekers tevredenheid opvatten als 'voldaan zijn met' of als 'genoegen nemen met'. Nu eens wordt de beleving van patiënten gemeten, dan weer wordt het oordeel gevraagd over de hulpverlening en weer een andere keer wordt naar ervaringen van patiënten gevraagd. Een van de auteurs – Visser – merkt zelfs op dat men in de enquêtes het woord tevredenheid beter niet kan gebruiken vanwege de gesignaleerde invloed van factoren als sociale wenselijkheid bij het beantwoorden van vragen en dankbaarheid. Voorts wordt duidelijk gemaakt dat over de diverse methoden van onderzoek onder ziekenhuispatiënten uiteenlopende opvattingen bestaan. Ook de invloed van het ziektebeeld, de wijze van zorgverlening door de staf, de medische kennis van de patiënten en het nut van onderzoeksgegevens voor zowel patiënten als medische staf en ziekenhuisdirectie, komen aan de orde.

Dit boek kan nuttig zijn voor tandartsen die zich bezig houden met beleidsvraagstukken of die op beleidsniveau willen meedenken over de verbetering van de kwaliteit van zorgverlening.

M. A. J. Eijkman, Wassenaar

H. T. SHILLINGBURG JR., R. JACOBI, S. E. BRACKETT. Fundamentals of tooth preparations for cast metal and porcelain restorations. 376 pag., 837 afb. Quintessence Publishing Co., Inc., Chicago, London, Berlin, São Paulo, Tokyo, Hong Kong 1987. Prijs \$ 72,—. ISBN 0 86715 157 9.

Dit boek beschrijft stap voor stap de preparatievormen van gegoten metalen en porseleinen restauraties. Op het eerste gezicht lijkt het een speciaal voor studenten geschreven handleiding, maar het boek is echter meer, ondanks de schoolse, systematische aanpak. Kennis nemen van de inhoud betekent het herkennen van veel leerstof uit vroeger jaren, maar dan wel in een nieuwe presentatie en voorzien van een enorm aantal magnifieke kleurenafbeeldingen. Bovendien biedt het de practicus een fraaie toets voor het eigen niveau van werken. Het biedt de gelegenheid hiaten op te vullen en het vormt derhalve een uitstekende basis voor postacademische nascholing.

In 17 hoofdstukken worden achtereenvolgens de biomechanische beginselen van de caviteitpreparatie, de relatie tot het parodontium, instrumentatie en een twaalfal typische preparatievormen behandeld. Tot besluit volgen twee hoofdstukken over respectievelijk beschadigde elementen en

voor bijzondere situaties aangepaste preparaties.

Ieder hoofdstuk wordt gevolgd door een groot aantal literatuurverwijzingen en het boek eindigt met een uitvoerige index op onderwerpen en auteurs.

L. J. A. van Schijndel, Utrecht

F.P.G.M. VAN DER LINDEN, H. BOERSMA. *Diagnosis and treatment planning in dentofacial orthopedics*. 336 pag., 71 afb. Quintessence Publishing Co., Ltd., London, Chicago, Berlin, Tokyo, São Paulo 1987. Prijs \$ 68,—. ISBN 1 85097 005 X.

Dit is de Engelse vertaling (door J. F. Jefferys) van het boek 'Diagnostiek en behandelingsplanning in de orthodontie' van Van der Linden en Boersma. De Nederlandstalige uitgave, die in 1984 bij Samsom Stafleu verscheen, is eerder in dit tijdschrift besproken (Ned Tijdschr Tandheelkd 1984; 91: 471).

Het boek is een goede fundamentele inleiding in de orthodontische diagnostiek en behandelingsplanning voor tandheelkundige studenten en tandartsen. Zowel de indeling van de hoofdstukken als de inhoud van het boek komen nagenoeg overeen met de Nederlandse versie. Wel zijn sommige afbeeldingen iets verbeterd. Opvallend zijn de wijzigingen van enkele functionele orthodontische apparaten, die in de figuren 8-6 en 8-7 zijn afgebeeld.

De uitvoering van deze uitgave is aanmerkelijk fraaier dan de Nederlandse. Door de royalere afmetingen van het boek en de zeer goede kwaliteit van het drukwerk komen tekst en afbeeldingen veel beter tot hun recht dan in de oorspronkelijke uitgave.

Het werk wordt ten zeerste aanbevolen voor tandheelkundige studenten en tandartsen, die in de orthodontie zijn geïnteresseerd. Evenals eerder in de serie Tandheelkundige Scholing en Nascholing verschenen werken van Van der Linden zal dit boek door zijn kwaliteit ongetwijfeld ook in het buitenland grote bekendheid krijgen.

H. J. Rimmelink, Almelo

P. DAVIS. *Introduction to the sociology of dentistry. A comparative perspective*. 108 pag. University of Otago Press, Dunedin (New Zealand) 1987. Prijs NZ \$ 22,50. ISBN 0 908569 40 8.

Het sociologisch perspectief op de tandheelkunde wordt door Davis uit drie onderdelen opgebouwd. In deel 1 (Patronen in de lekencultuur) stelt Davis dat tandartsen zijn getraind in de technische aspecten

van de klinische tandheelkunde. Maar het zijn de attitudes en gedragspatronen in de samenleving die uiteindelijk bepalen of, hoe en met welke gebitstoestand de bevolking in contact komt met het tandheelkundige zorgsysteem. Begrippen als symptoomherkenning, hulpzoekgedrag, zelfzorg en preventief gedrag komen in dit gedeelte aan bod. Met name het hoofdstuk over stigmatisering en etikettering is interessant voor tandartsen. De tandarts kan meehelpen aan het ongedaan maken van een stigma door bij voorbeeld een orthodontische correctie te (laten) verrichten. Voorzichtigheid blijft echter geboden, want tandartsen kunnen eveneens problemen oproepen die (nog) niet bestonden.

In deel 2 (De bredere sociale context) wordt ingegaan op het feit dat patronen van aan de gezondheid gerelateerde activiteiten en attitudes niet gelijkmatig zijn verdeeld in de samenleving. Het begrip sociale structuur wordt geïntroduceerd. Aangevoerd wordt dat de diverse sociale groeperingen verschillen ten aanzien van onder meer gedragspatronen, hetgeen consequenties heeft voor o.a. de gebitstoestand, tandartsbezoek enz.

In deel 3 (Het systeem van tandheelkundige gezondheidszorg) wordt de tandheelkundige zorgverlening beschreven als een sociaal systeem met een eigen structuur. De specifieke kenmerken van het systeem bepalen uiteindelijk de kwantiteit, kwaliteit, toegankelijkheid en effectiviteit van de tandheelkundige zorgverlening.

In de conclusie wordt ingegaan op de vraag in hoeverre de tandheelkunde heeft bijgedragen aan de verbetering van de mondgezondheid van de bevolking. Daarbij worden enige kritische kanttekeningen geplaatst. De zgn. 'Inverse Care Law' zou van toepassing zijn op de tandheelkunde: degenen die de meeste zorg nodig hebben krijgen het minst.

Afsluitend wordt opgemerkt dat, uitgaande van de gedachte dat mondgezondheid een maatschappelijk gedefinieerd begrip is, er maatstaven moeten worden ontwikkeld waarmee de werkelijke maatschappelijke impact van mondgezondheidsproblemen kan worden vastgesteld.

Tot slot kan worden gesteld dat dit boek duidelijk en goed gestructureerd is geschreven. De meeste relevante begrippen en theorieën uit de medische sociologie passeren de revue en zijn rijkelijk onderbouwd met voorbeelden uit de tandheelkunde. De reeds ingevoerde lezer zal weinig nieuws ontdekken, hetgeen niet verwonderlijk is voor een inleiding. Er kleefte echter één zeer groot bezwaar aan dit boek: er is gekozen voor een dermate klein lettertype dat men het gevoel krijgt een 108 pagina's lange voetnoot te lezen.

J. Bouma, Groningen

D. BEYER, M. HERZOG, F.E. ZANELLA, K. BOHNDORF, E. WALTER, A. HÜLS. *Röntgendiagnostik von Zahn- und Kiefererkrankungen*. 430 pag., 211 afb. Springer-Verlag, Berlin, Heidelberg, New York, London, Paris, Tokyo 1987. Prijs DM 220,—. ISBN 3 540 16303 4.

In een uitstekend verzorgde uitgave worden vrijwel alle afwijkingen die zich in het bot van onder- of bovenkaak kunnen voordoen, besproken. Ook aan kaakgewrichts-afwijkingen is ruim aandacht besteed. De nadruk ligt bij de bespreking op het röntgenologische beeld en er wordt steeds ingegaan op de röntgenologische differentiatie diagnose. Ieder hoofdstuk is voorzien van een beperkte, maar zeer relevante en voldoende recent bijgewerkte literatuurlijst. De afbeeldingen zijn van topkwaliteit. Dit geldt zowel voor de orthopantomogrammen als voor de CT-scans en de MRI-afbeeldingen. Waar nodig zijn schematische afbeeldingen opgenomen.

Het boek is voorzien van een goede trefwoordenlijst.

Bij de genoemde opsomming van de verschillende röntgenfoto's zal het de lezer opvallen, dat niet wordt gesproken over tandfoto's of occlusale opnamen. Inderdaad ontbreken deze foto's, hetgeen de combinatie van leerboek en röntgenatlas minder aanbevelenswaard maakt voor de algemeen-practicus. Voor de kaakchirurg, de keel-, neus- en oorarts en voor de röntgenoloog is het echter een schitterend slagwerk.

I. van der Waal, Amsterdam

H. VAN DER VEEN. *Resin-bonded bridges in vitro and in vivo*. 134 pag. Academisch proefschrift rijksuniversiteit te Groningen. Drukkerij Van Denderen B.V., Groningen 1988.

Het onderhavige onderzoek gaat over het type etsbrug dat bestaat uit een tand met gegoten metalen retentievleugels. Deze vleugels werden voor het eerst beschreven met perforaties, waarin composietmateriaal een macromechanische retentie aan het metaal zou kunnen verkrijgen, maar de eerste klinische resultaten lieten zien, dat etsbruggen waren losgeraakt ten gevolge van breuk in de hechting van composiet aan metaal. Deze hechting zou dus moeten worden verbeterd.

In 1983 werd het zgn. Opaker-Verbund-System (O.V.S.) geïntroduceerd. Dit systeem bestaat uit het elektrolytisch vertinnen van een pas gezandstraald metaaloppervlak. Twee van de doelstellingen van het onderzoek waren dan ook: het testen van het O.V.S. elektrolytisch vertinnen en het verkrijgen van inzicht in het klinische gedrag van etsbruggen, voorzien van ge-

perforeerde of vertinde retentievleugels, die zowel in het front als in de zijdelingse delen zijn aangebracht.

Uit een vooronderzoek werd de conclusie getrokken dat het O.V.S.-vertinsysteem een geschikt hechtingsysteem voor composiet aan de metalen retentievleugels zou kunnen zijn. Tevens werd geconcludeerd dat een vertind metaaloppervlak een zelfde hoeveelheid microretentie kan bieden voor composiet als een geëst glaszuropervlak.

Uiteindelijk bleken drie retentiesystemen geschikt om klinisch te worden getest: 1. voorzieningen in het gietpatroon, 2. silaniseren en 3. vertinnen. Op grond van een kosten-batenanalyse werd het O.V.S.-vertinsysteem gekozen om nader klinisch te worden onderzocht, waarbij een voldoende grote groep etsbruggen met geperforeerde retentievleugels beschikbaar was om als referentiekader te kunnen dienen.

Etsbruggen met vertinde retentievleugels laten een veel lager percentage losgemaakte bruggen zien dan etsbruggen met geperforeerde retentievleugels. In de zijdelingse delen hebben zelfs alle etsbruggen met vertinde retentievleugels weerstand kunnen bieden aan de kauwkrachten. Het is voor het eerst dat zulke goede resultaten worden vermeld. Voor de langdurige vervanging van tanden en voor de vervanging van kiezen lijken etsbruggen met niet-geperforeerde, vertinde retentievleugels dan ook meer geschikt. Etsbruggen die immers en/of tijdelijk een voortand vervangen, kunnen echter wel met geperforeerde retentievleugels worden uitgevoerd.

B. Z. Deenik, Heemstede

J. P. R. VAN MERKESTEYN. Fibrous dysplasia. 149 pag. Academisch proefschrift. Universiteit van Amsterdam 1988.

Het betreft hier een klinisch-röntgenologisch en histopathologisch onderzoek naar fibreuse dysplasie van het bot. Deels is een grondige literatuurstudie verricht, deels is materiaal bestudeerd dat ter beschikking is gesteld door de Nederlandse Commissie voor Beentumoren.

Er is onder andere een vergelijking gemaakt tussen de verschillende aspecten van polyostotische en die van monostotische fibreuse dysplasie. Bovendien is een vergelijkende analyse uitgevoerd van de kenmerken van monostotische fibreuse dysplasie van het femur en die van de onder- en bovenkaak. Eén van de conclusies is dat bij deze vergelijking geen verschillen in het histopathologische beeld tussen de beide lokalitaties zijn gevonden.

Het onderzoek maakt een gedegen indruk en de presentatie is daarmee geheel in overeenstemming. Collega Van Merkesteyn, kaakchirurg, heeft met zijn werk

een belangrijke bijdrage geleverd op het gebied van de mondziekten en kaakchirurgie en ook van de orale en algemene pathologische anatomie. Bij deze waardering moeten zeker ook de beide promotores, Prof. Dr. A. E. Becker, patholoog-anatoom en Prof. Dr. G. J. Kusen, kaakchirurg, alsmede de co-promotor Dr. J. Bras, oraal patholoog, worden betrokken.

I. van der Waal, Amsterdam

O. CARLSEN. Dental morphology. 194 pag., ill. Munksgaard, Copenhagen 1987. Prijs DKK 323,77. ISBN 87 16 06637 5.

Onder onderwijzers in de gebitsmorfologie heerst klaarblijkelijk onvrede over de ter beschikking staande leerboeken, want alleen dat kan verklaren waarom op dit nogal statische terrein telkens weer nieuwe leerboeken verschijnen, waar er toch goede, zoals dat van Kraus c.s., aanwezig zijn. Van de hand van Carlsen is onlangs een (Engelse vertaling van een Deens) morfologieboek ter beschikking gekomen.

Voorin is een uitgebreide inhoudsopgave te vinden. In het eerste hoofdstuk wordt de algemene, te gebruiken terminologie duidelijk gemaakt en worden, minder gebruikelijk, enkele statistische termen gedefinieerd, die later weerkeren in de tekst. In het daaropvolgende hoofdstuk worden de 'fundamenten' van de macromorfologie besproken. Ook hier worden (te) vele termen gedefinieerd. Ietwat ongewoon is de nadruk die op het begrip 'lobus' wordt gelegd, waarbij correct, maar ingewikkeld, lobus segmenten van lobus secties worden onderscheiden. Wat verder opvalt, en niet alleen in dit hoofdstuk, is de grote aandacht voor het verloop van de cervicale lijn. Hierbij worden ongewone begrippen als 'contour fraction' geïntroduceerd. Merkwaardig doet ook aan dat zelfs een enkelvoudige wortel met het woord 'wortelcomplex' wordt aangeduid; de reden hiervoor is dat een wortel uit verschillende door wortelgroeven gescheiden conussen is opgebouwd. Een pluspunt is de uitgebreide aandacht aan de pulpaholte gewijd.

Na in het derde hoofdstuk wat verteld te hebben over beschrijvende methoden, komen in de resterende 14 hoofdstukken de permanente en temporaire elementen groepsgewijs aan de orde. De auteur kiest hierbij voor illustraties in de vorm van lijntekeningen en foto's. De foto's tonen veelal slechts delen van gebitselementen. Hierin schuilt een zwakte van het boek. Bij het bekijken van sommige foto's dringt zich onweerstaanbaar het verhaal op over een Afrikaans stamhoofd die, onbekend met twee-dimensionele beelden, een foto van zichzelf niet herkende. De interpretatie van enkele afbeeldingen, bij voorbeeld op pagina 60, lijkt zeker voor novieten in

de tandheelkunde lastig. Jammer ook is dat de onwetende student op grond van de foto's wellicht tot de conclusie zal komen dat de wortels zwart van kleur zijn.

Hoewel meer kritiek op het boek mogelijk is, zoals het grotendeels ontbreken van foto's van de temporaire elementen, valt het eindoordeel toch positief uit. Gezegd moet worden dat de tekst helder en to-the-point is. Ook de grote aandacht voor termen en hun definities is, hoewel wat veel, een van de sterke kanten van het boek.

A. H. B. Schuurs, Amsterdam

RECENSIE-EXEMPLAREN

1. APW (Akademie Praxis und Wissenschaft der DGZMK). Umwelt Arbeitswelt Gesundheit. Implikationen für zahnärztliche Praxis. 128 pag., 45 afb., 25 tab. Carl Hanser Verlag, München 1988. Prijs DM 58,—. ISBN 3 446 15207 5.
2. B. CONRAD. Verwaltungsalltag in der Zahnarztpraxis. 68 pag., 24 afb. Quintessenz Verlag GmbH, Berlin, Chicago, London, São Paulo, Tokyo 1988. Prijs DM 32,—. ISBN 3 87652 291 9.
3. O. FEJERSKOV, V. BÆLUM, F. MANJI, I. J. MØLLER. Dental Fluorosis. 123 pag., geïll. Munksgaard, Copenhagen 1988. Prijs DKK 120.50. ISBN 87 16 06740 1.
4. H. FISHER-BRANIES. Entwicklungsmerkmale des Schädels und der Kiefer bei Morbus Down unter Berücksichtigung der funktionellen kieferorthopädischen Frühbehandlung. 160 pag., 84 afb. Quintessenz Verlags GmbH, Berlin 1988. Prijs DM 130,—. ISBN 3 87652 805 4.
5. N. HARDT, B. HOFER. Szintigraphie der Kiefer- und Gesichtsschädel-Erkrankungen. Radiologisch-szintigraphisch vergleichende Beurteilung. 240 pag., 238 afb. Quintessenz Verlags-GmbH, Berlin, Chicago, London, São Paulo und Tokio 1988. Prijs DM 210,—. ISBN 3 87652 865 8.
6. R. HILGER. Arbeitssystem Zahnarztpraxis. 384 pag., 245 afb. Quintessenz Verlags GmbH, Berlin, Chicago, London, São Paulo, Tokyo 1988. Prijs DM 198,—. ISBN 3 87652 027 4.
7. W. HOLZINGER. Prophylaxefibel. Grundlagen der Zahngesundheitsvorsorge. Vijfde hierziene druk. 184 pag., 57 afb. Carl Hanser Verlag, München 1988. Prijs DM 34,—. ISBN 3 446 15236 9.